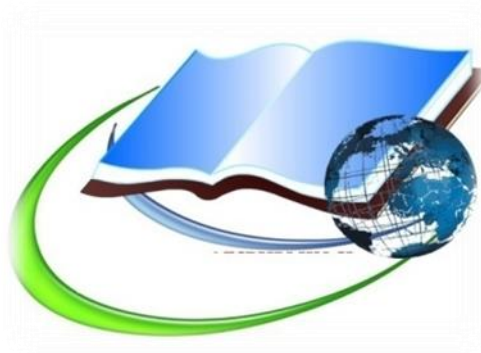


**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
XALQ TA‘LIMI VAZIRLIGI
RESPUBLIKA TA‘LIM MARKAZI**

**IJTIMOIIY FANLAR BLOK MODULI BO‘YICHA
UMUMIY O‘RTA TA‘LIMNING
O‘QUV DASTURI
(XI SINF)**

**DAVLAT VA HUQUQ
ASOSLARI**



Toshkent-2018

TUSHUNTIRISH XATI

Umumiy o'rta ta'limning 8-11-sinflarida o'qitiladigan "Davlat va huquq asoslari" fanida jamiyat, davlat, shaxs va huquq tushunchalari, axloq va huquq munosabatlari, davlat va jamiyat munosabatlari, davlat shakllari, fuqarolik jamiyati va huquqiy davlat, huquqiy munosabatlar, huquqbuzarlik va uning kelib chiqishi, voyaga yetmaganlarning huquq va burchlari haqidagi tushunchalar, Konstitutsiyaviy huquq asoslariga doir tushunchalar: Konstitutsiyaning yaratilishi, asosiy prinsiplari, inson va fuqarolarning asosiy huquqlari, erkinliklari va burchlari, jamiyat va shaxs munosabatlari, davlat hokimiyati organlari va ularning vakolatlari, shuningdek, saylov tizimi va ma'muriy xududiy tuzilishi haqida bilimlar, huquq sohalariga doir asosiy tushunchalar o'rgatiladi va o'quvchilarni huquqiy munosabatda ishtirok etishda huquq normalariga rioya etish ruhida tarbiya qilinadi. Shuningdek, huquq sohalariga oid normativ – huquqiy hujjatlar bilan tanishib, ushbu normativ – huquqiy hujjatlarni amaliy hayotda qo'llashga o'rgatiladi.

Davlat va huquq asoslari fanini o'qitishning maqsadi: o'quvchilarni huquqiy ongi, huquqiy madaniyatini yuksaltirish, o'quvchilarga davlat va huquqning kelib chiqishi, davlat va huquqning o'zaro munosabati, huquq sohalarini, qonunlar, huquqning inson hayotidagi ahamiyati haqidagi bilimlarni berish, o'quvchilarning dunyoqarashini kengaytirish, mantiqiy, ijodiy, erkin va mustaqil fikrlashini shakllantirishdan iborat.

Davlat va huquq asoslari fanini o'qitishning vazifalari:

o'quvchilarning asosiy huquqiy tushuncha, nazariya va qonuniyatlar to'g'risidagi bilimlarini shakllantirish;

o'quvchilarda konstitutsiyaviy burch, majburiyatlarni bilish va ularga rioya qilish ko'nikmasini hosil qilish;

huquq ta'limi mazmunining hozirgi ijtimoiy hayot va fan-texnika yutuqlari bilan bog'lanishini ta'minlash asosida o'quvchilarni ongli ravishda kasb tanlashga yo'naltirish;

o'quvchilarni o'zlarining va o'zgalarning huquqlarini bilishlari, burch va majburiyatlariga rioya qilishlariga yo'naltirish;

davlat va uning qonunlarini hurmat qilish, ularga nisbatan oqilona munosabatda bo'lish fazilatlarini yosh avlod ongiga singdirish;

o'quvchilarda o'z xatti-harakatlarini belgilangan me'yorlar doirasida tartibga solish va boshqara olishni tarbiyalashdan iborat.

huquqiy bilimlar zaminida huquqiy normativ hujjatlar, zamonaviy qonunchilik yutuqlari, tarixda yashab ijod etgan buyuk allomalar va hozirgi kunda faoliyat olib borayotgan olimlarning huquq faniga oid ishlari bilan tanishtirish orqali o'quvchilarni milliy istiqlol va vatanparvarlik ruhida tarbiyalash, huquq fanidan olgan bilimlarini hayotda qo'llay olish kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat.

Ushbu o'quv dasturiga huquqiy meyoriy-hujjatlarga asoslangan holda zarurat tug'ulganda belgilangan tartibda o'zgartirishlar kiritilishi mumkin

“Davlat va huquq asoslari” fani chuqur o‘qitiladigan ixtisoslashtirilgan davlat ta’lim muassasalarining 11-sinflarida Davlat va huquq asoslari fani 1 soat ko‘proq ya’ni jami 68 soat o‘qitiladi. Bunda aynan, shu mavzularni chuqurlashtirib o‘qitish, maktabning o‘quvchilari o‘zlashtirishidan kelib chiqqan holda maktabning metodik kengashida mavzular soatini ko‘paytirish yuzasidan muhokama o‘tkaziladi va pedagogik kengashda tasdiqlab olinadi.

Davlat va huquq asoslari

(haftasiga 1 soatdan jami 34 soat, B1+: 68 soat)

O‘quvchilar o‘quv faoliyati natijalariga qo‘yiladigan talablar:

oilaviy munosabat ishtirokchilarining huquq va majburiyatlari, ularni tartibga soladigan normativ hujjatlardan foydalana oladi;
jinoyat uchun jazo muqarrarligini anglaydi;
jinoyatni ochishda tegishli organlarga murojlat qiladi;
sud yig‘ilishlarida ishtirok etish va guvohlik berish tartiblarini anglaydi;
moliyaviy masalalarda huquqiy munosabat bildiradi;
jinoyat protsessida ishtirok etishda belgilangan talablarga rioya qiladi;
dalil va isbotning o‘zaro aloqadorligini anglaydi.

Kirish. (1 soat)

O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi davlatining huquqiy asosi.
O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasini amalga oshirining huquqiy asosi.

I BOB. OILA HUQUQI

(6 soat, B1+: 13 soat).

Oila jamiyatning asosiy bo‘g‘ini. Oila huquqning konstitutsiyaviy asosi. O‘zbekiston Respublikasining Oila Kodeksi. Oila to‘g‘risidagi qonun hujjatlari bilan tartibga solinadigan munosabatlar. Oila huquqning sub’ektlari. Oilaviy munosabatlarda fuqarolarning teng huquqliligi.

Nikoh tuzish tartibi va shartlari. Nikoh tuzish tartibi. Nikoh tuzishning ixtiyoriyligi. Nikoh yoshi. Nikoh tuzishga monelik qiladigan holatlar. Nikohlanuvchi shaxslarni tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish.

Er-xotinning shaxsiy huquq va majburiyatlari. Er-xotin huquq va majburiyatlarining vujudga kelishi. Oilada er va xotinning teng huquqliligi. Er va xotinning familiya tanlash huquqi. Er-xotinning bolalar tarbiyasi va oila turmushi masalalarini hal qilishi. Er va xotinning mashg‘ulot turi, kasb va turar joy tanlash huquqlari.

Er va xotinning mulkiy huquq va majburiyatlari. Er va xotinning umumiy mulki. Er va xotinning umumiy mol-mulkka egalik qilishi, undan foydalanishi va uni tasarruf etishi. Er va xotinning har birining mulki. Er va xotinning shaxsiy buyumlari. Er va xotinning umumiy mol-mulkini bo‘lish. Er va xotinning umumiy mol-mulkini bo‘lishda ulushlarni aniqlash.

Er va xotin mol-mulking shartnomaviy tartibi. Nikoh shartnomasi. Nikoh shartnomasini tuzish. Nikoh shartnomasining mazmuni. Nikoh

shartnomasini o'zgartirish va bekor qilish. Nikoh shartnomasini haqiqiy emas, deb topish. Nikohning tugatilish asoslari. Nikohdan ajratish tartibi.

II BOB. JINOYAT HUQUQI

(13 soat, B1+: 26 soat).

Jinoyat huquqining maqsadi, vazifasi va tamoyilari. O'zbekiston Respublikasi konstitutsiyasi jinoyat huquqining asosiy manbai. O'zbekiston Respublikasining Jinoyat Kodeksi. Jinoyat kodeksining vazifalari va prinsiplari.

Jinoyat belgilari. Jinoyat belgilari. Ayb, ayb shakllari, qasd, qilmishni istesno etadigan holatlar. Ehtiyotsizlik oqibatida jinoyat sodir etish va uning oqibatlari.

Jinoiy javobgarlik va jazo tizimi. Fuqarolarning jinoiy javobgarligi. Qonun oldida tenglik prinsipi. Jinoiy javobgarlikka tortish yoshi. Jinoyatda ishtirokchilik tushunchasi. Jazo tushunchasi va uning turlari. Jinoyat uchun javobgarlik va uning asoslari.

Fuqarolarning Konstitutsiya va qonunlarda mustahkamlab qo'yilgan huquq va erkinliklariga qarshi jinoyatlar. Shaxsning ozodligi, sha'ni va qadr-qimmatiga qarshi jinoyatlar. Fuqarolarning teng huquqliligini buzish. Fuqarolarning turar joyi daxlsizligini buzish. Xat-yozishmalar, telefonda so'zlashuv, telegraf xabarlar yoki boshqa xabarlarning sir saqlanishi tartibini, Fuqarolarning murojaatlari to'g'risidagi qonun hujjatlarini buzishning huquqiy oqibati.

Oilaga, yoshlarga va axloqqa qarshi jinoyatlar. Voyaga yetmagan yoki mehnatga layoqatsiz shaxslarni moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlash. Ota-onani moddiy ta'minlashdan bo'yin tovlash. Voyaga yetmagan shaxsni g'ayri ijtimoiy xatti-harakatlarga jalb qilish.

Tinchlik va xavfsizlikka qarshi jinoyatlar. Tinchlik va insoniyatning xavfsizligiga qarshi jinoyatlar. O'zbekiston Respublikasiga qarshi jinoyatlar. O'zbekiston Respublikasining konstitutsiyaviy tuzumiga tajovuz qilishning huquqiy oqibatlari.

Nazorat ishi

Iqtisodiyot sohasidagi jinoyatlar. O'zgarar mulkini talon-taroj qilish. Soxta tadbirkorlik. Soliqlar yoki boshqa majburiy to'lovlarni to'lashdan bo'yin tovlash. Elektr, issiqlik energiyasi, gaz, vodoprovoddan foydalanish qoidalarini buzish.

Hokimiyat boshqaruv tartibiga qarshi jinoyatlar. Korrupsiya va uning belgilari. Korrupsiyaga olib keladigan holatlar. Pora olish, pora olish va berishda vositachilik qilish.

Jamoat xavfsizligiga qarshi jinoyatlar. Mehnatni muhofaza qilish qoidalarini buzish. Sanitariyaga oid qonun hujjatlarini yoki epidemiyaga qarshi kurash qoidalarini buzish. Yong'in xavfsizligi qoidalarini buzish.

Axborot texnologiyalari sohasidagi jinoyatlar. Axborotlashtirish qoidalarini buzish. Kompyuter axborotidan qonunga xilof ravishda (ruxsatsiz) foydalanish. Kompyuter tizimidan qonunga xilof ravishda (ruxsatsiz) foydalanish uchun maxsus vositalarni o'tkazish maqsadini ko'zlab tayyorlash yoxud o'tkazish va tarqatish.

III BOB. MOLIYA HUQUQI

(5 soat, B1+: 10 soat).

O‘zbekistonda moliya-kredit tizimi. Konstitutsiya moliya-kredit huquqining asosiy manbai. Moliya va davlat moliyaviy faoliyati.

Moliyaviy-huquqiy munosabatlar. Moliyaviy-huquqiy munosabatlar tushunchasi va ularning o‘ziga xos xususiyatlari. Moliyaviy-huquqiy munosabatlarning turlari. Moliya huquqi sub’ektlari tushunchasi va tizimi.

O‘zbekiston Respublikasi davlat byudjeti va byudjet huquqi. Byudjet huquqi. Budjet tushunchasi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.

Davlat daromadlarini huquqiy tartibga solish. Davlat daromadlarini huquqiy tartibga solish. Soliq huquqining umumiy tavsifi Soliqlar tushunchasi va funksiyalari. Soliqlar tasnifi. Soliq huquqi va uning manbalari, soliq to‘g‘risidagi qonun elementlari. Soliq huquqiy munosabatlari.

Davlat kreditining huquqiy asoslari. Davlat krediti tushunchasi. Davlat krediti sohasidagi huquqiy munosabatlarning o‘ziga xos xususiyatlari. Davlat ichki qarzlari turlari.

IV BOB. EKOLOGIK HUQUQ

(3 soat, B1+: 5 soat).

Tabiatni muhofaza qilishning huquqiy asoslari. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi ekologik huquqning asosiy manbai. Ekologik huquqning maqsad-vazifalari va asosiy tamoyillari.

Ekologik huquqbuzarlik uchun javobgarlik. Ekologik tartibbuzarlik tushunchasi. O‘zbekiston Respublikasining Atrof muhitni muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonuni. Ekologik huquqbuzarlik uchun javobgarlik.

V BOB. PROTSESSUAL HUQUQ

(6 soat, B1+: 13 soat).

Jinoyat-protsessual qonun hujjatlari. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi protsessual huquqning asosiy manbai. Xalqaro huquqning umume’tirof etgan tamoyillari va prinsiplarining protsessual qonunchilikda e’tirof etilishi. Aybsizlik prezumpsiyasi. Jinoyat-protsessual qonun hujjatlarining vazifalari. O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual Kodeksi va Jinoyat protsessual Kodekslari.

Jinoyat protsessi ishtirokchilari. Protsess ishtirokchilari va ularning huquq-majburiyatlari, protsessda ishtirok etuvchi boshqa shaxslar va ularning huquqlari, majburiyatlari.

Jinoyat protsessual qonunchilikda aniqlanishi lozim bo‘lgan holatlar.

Dalillar va isbot qilinishi lozim bo‘lgan holatlar. Dalillar va ularning turlari. Isbot qilishning umumiy shartlari. So‘roq qilish va uning tartibi. Voyaga yetmagan shaxsni so‘roq qilish tartibi, ayb e’lon qilish shartlari.

Davlat va huquq asoslari kursini mavzuiy rejalashtirish

| № | Bo'lim va boblar nomi | Soatlar taqsimoti | | | |
|---|-----------------------|-------------------|-----------|----------|--------------|
| | | Jami | Nazariy | Amaliy | Nazorat ishi |
| 1 | Kirish | 1 | 1 | | |
| 2 | Oila huquqi | 6 | 5 | 1 | |
| 3 | Jinoyat huquqi | 13 | 11 | 1 | 1 |
| 4 | Moliya huquqi | 5 | 5 | | |
| 5 | Ekologik huquq | 3 | 2 | 1 | |
| 6 | Protsessual huquq | 6 | 5 | | 1 |
| | Jami | 34 | 29 | 3 | 2 |

Davlat va huquq asoslari kursini chuqurlashtirib o'qitishni mavzuiy rejalashtirish

| № | Bo'lim va boblar nomi | Soatlar taqsimoti | | | |
|---|-----------------------|-------------------|-----------|----------|--------------|
| | | Jami | Nazariy | Amaliy | Nazorat ishi |
| 1 | Kirish | 1 | 1 | | |
| 2 | Oila huquqi | 13 | 11 | 1 | 1 |
| 3 | Jinoyat huquqi | 26 | 22 | 3 | 1 |
| 4 | Moliya huquqi | 10 | 8 | 1 | 1 |
| 5 | Ekologik huquq | 5 | 4 | 1 | |
| 6 | Protsessual huquq | 13 | 9 | 3 | 1 |
| | Jami | 68 | 55 | 9 | 4 |